

Colloquium 2(46)/2022
ISSN 2081-3813, e-ISSN 2658-0365
CC BY-NC-ND.4.0
DOI: <http://doi.org/10.34813/13coll2022>

GLOBALNE KONSEKWENCJE OFENSYWY POMOCOWEJ CHIN I ROSJI W DOBIE PANDEMII COVID-19 (MARZEC 2020–CZERWIEC 2021)

Global implications of the aid offensive by China
and the Russian Federation in the era of the COVID-19 pandemic
(March 2020–June 2021)

Piotr Mickiewicz
Uniwersytet Gdański
e-mail: piotr.mickiewicz@ug.edu.pl
ORCID 0000-0002-3533-337X

Streszczenie

Ofensywa pomocowa Chin i w mniejszym stopniu Federacji Rosyjskiej w okresie rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19 spowodowała znaczne szkody dla amerykańskiej pozycji politycznej. Wykorzystując pomoc humanitarną do realizacji własnych celów politycznych, Chińczycy ukazali światu bezradność USA jako kreatora globalnych procesów bezpieczeństwa, zaś Rosja udanie wiąże polityczne kraje pozostające w strefach ulokowania własnych interesów. Osobnym zagadnieniem jest skala działań dezinformacyjnych prowadzonych przez obydwa państwa, także tych ukierunkowanych na osłabienie globalnej pozycji Stanów Zjednoczonych. Podjęcie przez nową amerykańską administrację działań mających umożliwić prowadzenie przez to państwo akcji pomocowych na globalną skalę, uznać należy za przedsięwzięcia spóźnione. W konsekwencji ruchów chińskich i rosyjskich oraz braku aktywności Stanów Zjednoczonych w znaczny sposób został naruszony status tego państwa jako jedyne mocarstwa globalnego.

Słowa kluczowe: COVID-19, mocarstwa globalne, pandemia, pomoc humanitarna, rywalizacja polityczna.

Abstract

The aid offensive by China and the Russian Federation during the COVID-19 virus pandemic caused significant damage to the United States. By using humanitarian aid to achieve political goals, the Chinese have shown the world the helplessness of the United States as a creator of global security processes. Russia, in turn, has sanctioned its position in Central Asia. The aid measures undertaken by the new U.S. administration should be regarded as projects of late. The success of Chinese and Russian aid efforts, however, poses a global threat. It is the possibility of using the idea of aid actions to pursue national interests by donors and forcing the beneficiaries to pursue policies consistent with the expectations of the donor.

Keywords: COVID-19, global powers, pandemic, humanitarian aid, political rivalry.

Wprowadzenie

Dynamiczny wzrost zakażeń wirusem SARS-CoV-2, jaki nastąpił jesienią 2019 roku w chińskiej prowincji Hubei i mieście Wuhan, początkowo nie spowodował gwałtownej reakcji społeczności międzynarodowej. Na przełomie 2019 i 2020 roku, zwłaszcza w chińskiej narracji, zjawisko to określano jako nietypowe zapalenie płuc. Opierając się na tych przesłankach, rządy większości państw nie zdecydowały się na podjęcie radykalnych działań ochronnych. Dopiero bez mała po czterech miesiącach od odnotowania pierwszych zakażeń i potwierdzeniu ich wystąpienia w 84 państwach globu Światowa Organizacja Zdrowia uznała, że jest to pandemia (Duszyński i in., 2020, ss. 7–14)¹. W tym czasie w gronie państw, w których wystąpiła znaczna liczba zakażeń, znalazły się Włochy, Korea Południowa i Iran. W chwili ogłoszenia pandemii (11 marca 2020 r.) w Chinach kontynentalnych odnotowano ponad 80 tys. zakażonych i ponad 3100 zgonów, we Włoszech 10,5 tys. i 827 zgonów, w Iranie 9 tys. i ponad 350 ofiar śmiertelnych, a w Korei Płd. ponad 7,7 tys. i 61 zgonów. Dynamika przyrostu zakażeń i rozprzestrzenianie się wirusa udowodniły, że państwa nie były przygotowane na reakcję adekwatną do skali zagrożenia. W zasadzie władze wszystkich państw dotkniętych epidemią kierowały do społeczności międzynarodowej i partnerów politycznych apele o udzielenie pomocy humanitarnej i wspieranie prowadzonych działań ochronnych. Zapotrzebowanie na działania pomocowe zostało jednak wykorzystane przez globalnych graczy politycznych do osiągania własnych celów strategicznych. Podstawowym instrumentem oddziaływania międzynarodowego stały się realne i deklarowane działania pomocowe, której symbolem stały się maseczki ochronne oraz szczepionki. Doprowadziło to do swoistego zawłaszczenia przez nich idei tego rodzaju działań, jak i samej pomocy humanitarnej. Przestała ona być powszechna i bezstronna, a tym samym stała się reglamentowana, kierowana do państw będących miejscem ulokowania interesów strategicznych darczyńców. Można więc mówić o wypaczeniu idei pomocy humanitarnej, co kreuje określone konsekwencje zarówno dla ofiar zdarzeń kryzysowych, jak i samej koncepcji działań pomocowych. Długofalowym efektem takiego podejścia do formy ich prowadzenia może być zawłaszczenie tej idei do działań politycznych i nadanie jej politycznego charakteru. W konsekwencji możliwym jest powtórzenie scenariusza z przeobrażeniem się misji pokojowych ONZ w operacje stabilizujące. Zasada opowiedzenia się po jednej ze stron konfliktu i możliwość ich prowadzenia przez tzw. koalicje ad hoc powoduje, że część z tych operacji w praktyce dodatkowo destabilizuje obszar konfliktu.

¹ Pandemia to rozprzestrzenianie się choroby na wielu kontynentach w tym samym czasie. Tym samym nie należy utożsamiać tego zjawiska z epidemią, którą definiuje się jako występowanie zachorowań na chorobę zakaźną w określonym czasie na określonym terenie w ponadprzeciętnej ilości.

Celem artykułu jest prezentacja uwarunkowań i formy prowadzenia rywalizacji politycznej przez trzech globalnych graczy państwowych przy wykorzystaniu instrumentarium pomocy humanitarnej w trakcie rozprzestrzeniania się epidemii COVID-19. Tezą wyjściową jest stwierdzenie, że Chiny w celu zniwelowania negatywnych konsekwencji związanych z wybuchem epidemii na własnym terytorium zdecydowały się na podjęcie działań pomocowych. Wobec braku reakcji ze strony Stanów Zjednoczonych w działaniach tych dostrzeżono możliwość osiągnięcia celów politycznych w postaci osłabienia pozycji USA w wybranych regionach globu – miejscach gwałtownego przebiegu epidemii. Podobną formułę działań, lecz na mniejszą skalę, podjęła Federacja Rosyjska, a aktywność obydwu państw wymusiła spóźnioną reakcję amerykańskiej administracji. W konsekwencji idea działań pomocowych stała się instrumentem oddziaływania międzynarodowego graczy państwowych, co dezawuuje samą ideę i może doprowadzić do jej załamania. Weryfikacja powyższej hipotezy dokonana zostanie w oparciu o analizę podejmowanych przez trzy wymienione państwa działań pomocowych, skonfrontowanych z przyjętymi przez nie celami strategicznymi w odniesieniu do kształtowania ładu międzynarodowego. Przyjęte założenie powoduje, że za zasadniczy paradygmat badawczy przyjęto paradygmat realistyczny, gdyż pozwala on na dokonanie interpretacji polityki prowadzonej przez graczy państwowych. Częściowo wykorzystano także paradygmat konstruktywistyczny jako podejście badawcze pozwalające na dokonanie analizy sytuacji w danej przestrzeni oraz na kreację scenariusza rozwoju sytuacji. Przedstawione podejście determinuje sposób doboru i wykorzystania metod badawczych. Zasadniczymi metodami były analizy dokumentów dyrektywnych, danych statystycznych oraz ekspertyz zespołów analitycznych. Pozwoliło to na zbudowanie modelu działań Chin i Rosji. Wykorzystano także metodę porównawczą oraz – w bardzo ograniczonym stopniu – studium przypadku. Bazę materiałową stanowią przede wszystkim dokumenty dyrektywne wybranej grupy państw oraz organizacji międzynarodowych. Ważną rolę w procesie budowy modelu działań wybranych państw odegrały analizy eksperckie oraz opracowania naukowe. Wykorzystano także informacje medialne, które pozwoliły na weryfikację deklarowanych przez władze deklaracji politycznych lub przywoływanych danych ilościowych.

Istota i sposób postrzegania działań pomocowych

Pomoc humanitarna zawsze w jakimś mierze jest powiązana z interesami politycznymi udzielającego. Przyjmuje się jednak, że cel polityczny nie powinien być traktowany przez darczyńcę jako istotniejszy niż fakt i skala udzielanej pomocy. Zasada filantropii w działaniach pomocowych jest zawarta w definicjach pojęcia pomoc humanitarna².

² Zob. *Wytyczne dla ułatwienia lokalnych środków pomocowych i regulacji międzynarodowego usuwania skutków katastrof oraz pomocy doraźnej* (listopad 2007). Rezolucja nr 4 z Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy; *24 Principles and Good*

Bez względu na przywoływany dokument, każda z nich zawiera stwierdzenie, że powinna mieć ona charakter natychmiastowy i doraźny, a jej celem jest ochrona życia ludzkiego i godności ludzkiej³. Przyjęte standardy działań pomocowych określają zakres obowiązków darczyńców i sposób ich prowadzenia. Powinny być one realizowane pod auspicjami agend ONZ, zwłaszcza UN OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) i Inter-Agency Standing Committee (Adiofili i.in, 2005, ss. 20–26; Grzebyk i Mikos-Skuza, 2016, ss. 99–103, 118–122). Przyjęto także podział obszarów przedmiotowych, określanych jako rodzaj pomocy humanitarnej oraz wskazano swoistych liderów – organizacje nadzorujące formę prowadzonych działań pomocowych. Za takowe uznano organizacje wyspecjalizowane przez system ONZ, których działania monitoruje Koordynator ds. Pomocy w Sytuacjach Nadzwyczajnych, pełniący także funkcję zastępcy Sekretarza Generalnego ONZ. Istotną rolę w działaniach pomocowych odgrywają organizacje międzyrządowe oraz wybrane państwa, jednakże skala tego zaangażowania jest różnorodna. Natomiast główną zasadą jest ograniczone angażowanie się graczy państwowych w samodzielne kreowanie działań pomocowych i koncentracja na przedsięwzięciach prowadzonych przez tzw. wyspecjalizowane podmioty (*first level recipients*).

Practice of Humanitarian Donorship, Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response; Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej. Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej (Dz.U. UE C 25/1 z 30.01.2008).

³ Zob. definicję obowiązującą państwa członkowskie UE pochodzącą z Dz.U.U.E.C.2008.25.1.:

Celem pomocy humanitarnej UE jest organizacja działań w sytuacjach kryzysowych, które będą oparte na potrzebach i których celem będzie ochrona życia, zapobieganie ludzkiemu cierpieniu i łagodzenie go, a także zachowanie godności ludzkiej zawsze, gdy pojawi się taka potrzeba, w sytuacjach gdy rządy i podmioty lokalne są przeciążone, niezdolne lub niechętnie do podjęcia takiej aktywności. Pomoc humanitarna UE obejmuje działania w zakresie wsparcia, pomocy doraźnej i ochrony, których celem jest ratowanie i ochrona życia w sytuacji kryzysu humanitarnego lub bezpośrednio w jego następstwie, ale również działania służące ułatwianiu lub uzyskiwaniu dostępu do ludzi znajdujących się w potrzebie i służące swobodnemu przekazywaniu pomocy. Pomoc humanitarna UE jest dostarczana w odpowiedzi na sytuacje kryzysowe spowodowane przez człowieka (w tym złożone sytuacje kryzysowe) i na katastrofy naturalne, w zależności od potrzeb.

Tabela 1*Agendy ONZ i obszary koordynacji działań humanitarnych*

Agendy	Obszar
World Health Organisation (WHO);	Ochrona zdrowia
World Food Programme (WFP) i Food & Agriculture Organisation of the UN (FAO)	Bezpieczeństwo żywnościowe
United Nations Children's Fund (UNICEF)	Zapewnienie dostaw żywności i wody dla ludności dotkniętej kryzysem
	Zapewnienie środków ochrony sanitarnej i higieny osobistej dla ludności dotkniętej kryzysem
United Nations Children's Fund (UNICEF) i NGOs - Save the Children;	Organizacja edukacji
World Food Programme (WFP)	Zapewnienie wsparcia logistycznego i organizacja łączności
International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies – IFRC	Ochrona ludności, zapewnienie czasowego schronienia
International Organization for Migration (IOM)	Organizacja ewakuacji, zarządzanie miejscami czasowej i docelowej ewakuacji
United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)	Ochrona ofiar konfliktów zbrojnych
	Organizacja ewakuacji, zarządzanie miejscami czasowej i docelowej ewakuacji w trakcie konfliktów zbrojnych
United Nations Development Programme – UNDP	Wsparcie procesu odbudowy i likwidacji zniszczeń

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Agencji ONZ: <https://www.iom.int/our-work>, <https://www.who.int/about/what-we-do>, <https://www.unicef.org/what-we-do>, <https://www.savethechildren.net/what-we-do>, <https://www.ifrc.org/work-us>, <https://www.wfp.org/our-work>, <https://www.fao.org/in-action/en/>, <https://www.unhcr.org/uk/who-we-help.html>, <https://www.undp.org/>

Pomimo tych ograniczeń dostrzec należy sukcesywny wzrost znaczenia interesów narodowych w formule prowadzenia działań pomocowych. Podejmując samodzielne działania pomocowe lub cedując je na wybrane organizacje pozarządowe, część graczy państwowych kieruje się interesem politycznym, a nie ideą pomocniczości. Podkreślić również należy, że do czasu wystąpienia pandemii COVID-19 interesy graczy państwowych wpływały jedynie na formułę alokacji przeznaczanych środków poprzez wskazywanie obszaru ich ulokowania lub objęcia pomocą określonych beneficjentów. Bieżące z kolei działania globalnych graczy międzynarodowych w kwestii prowadzenia działań pomocowych i wspierania przedsięwzięć podejmowanych przez Światową Organizację Zdrowia dowodzą, że ich priorytetem jest nie tyle niesienie pomocy, co budowa własnej pozycji politycznej w wymiarze regionalnym i globalnym.

Formuła zaangażowania się Chin i Rosji w działania pomocowe do wybuchu pandemii COVID-19

Swoista dominacja państw zrzeszonych w Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) jako kreatorów działań humanitarnych spowodowała, że w polityce chińskiej dominującym obszarem działań pomocowych stała się pomoc rozwojowa.

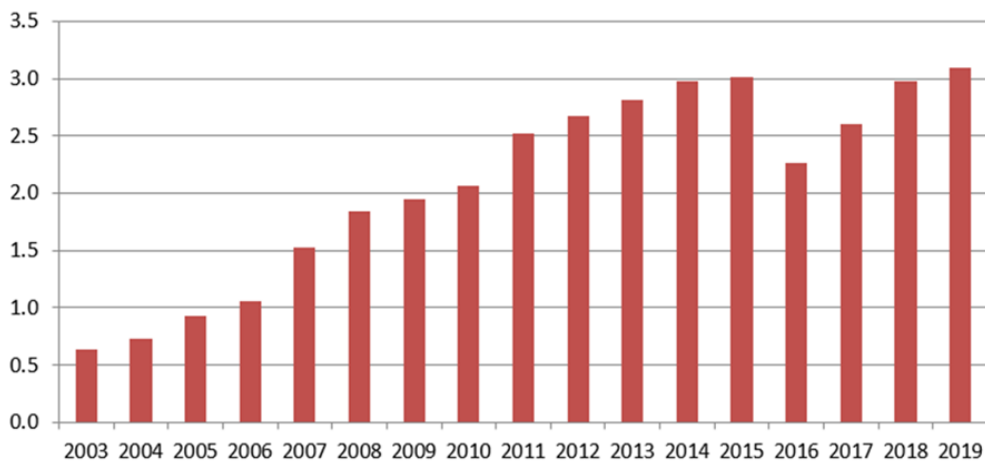
Wynikało to także z przyjętych celów politycznych, zakładających rozbudowę strefy wpływów i uzyskania alternatywnych wobec państw regionu Zatoki Perskiej oraz Rosji źródeł dostaw surowców (Mickiewicz, 2008, ss. 47–60). Z tych względów obszarem działań pomocowych stała się głównie Afryka, a przedsięwzięcia stricte humanitarne zostały ograniczone do działań poszukiwawczo-ratowniczych oraz wsparcia państw dotkniętych klęskami żywiołowymi regionu Indo-Pacyfiku, zwłaszcza tsunami w 2004 roku i kaszmirskiego trzęsienia ziemi z 2005 roku (Tjønneland, 2020, ss. 2–5). Koncentracja chińskich działań na pomocy rozwojowej oraz obszarze Afryki określiła także formułę działań pomocowych. W praktyce przybrała ona trzy formy finansowania przedsięwzięć pomocowych: dotacji, nieoprocentowanych pożyczek i pożyczek preferencyjnych kierowanych w 45% do państw afrykańskich (John Hopkins School of Advanced International Studies – China-Africa Research Initiative, 2021). Z tego względu w latach 2003–2015 chińskie zaangażowanie w działania pomocowe określić można jako ograniczoną pomoc humanitarną w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych oraz rozbudowane działania z zakresu pomocy rozwojowej skoncentrowane w regionach ulokowania interesów narodowych (The State Council Information Office of the People’s Republic of China, 2021, ss. 12–20). Proces ich osiągnięcia spowodował, że po roku 2015 poziom finansowania działań pomocowych obniżył się o 23% (z 3 mld USD), chociaż Chiny zdecydowały się na aktywny udział w przedsięwzięciach prowadzonych w ramach Agendy 2030⁴ (The State Council Information Office..., 2021, ss. 24–34). W przyjętej w 2019 roku koncepcji pomocy rozwojowej zdecydowano się jednak na powrót do pierwotnej skali finansowania (Shelton i Paruk, 2008, ss. 118–129; Sandy i in., 2013, ss. 28–29). Natomiast obszarowo chińskie działania pomocowe skoncentrowane zostały na takich segmentach gospodarki jak transport, komunikacja i energetyka, rolnictwo (55% udzielanej pomocy finansowej), a w sferze społecznej na kwestii ochrony zdrowia i edukacji (33% udzielanej pomocy finansowej). Istotną rolę odgrywały także fundusze przeznaczone na rozwój infrastruktury administracyjnej, systemów transportowych czy obiektów edukacyjnych oraz sportowych, na które przeznaczono 8% przekazywanych funduszy (China International Development Cooperation Agency, 2019; Tjønneland, 2020, s. 2; Shelton i Paruk, 2008, ss. 118–129).

⁴ Przyjęty w 2015 roku dokument *Przekształcamy nasz świat. Agenda 2030 (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development)* to program działań ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju zastępujący tzw. Milenijne Cele Rozwoju. Wyodrębniono w nim pięć obszarów, do których przypisano siedemnaście celów zrównoważonego rozwoju. Odnoszą się one do takich kwestii jak ograniczenie skali ubóstwa i głodu, podniesienie poziomu opieki zdrowotnej i edukacji, prowadzenie działań na rzecz środowiska naturalnego, a także ochrony praw człowieka.

http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf

Wykres 1

Skala finansowania przez Chiny przedsięwzięć pomocowych do chwili wybuchu pandemii COVID-19

Źródło: John Hopkins School of Advanced International Studies – China-Africa Research Initiative, 2021. *Chinese global foreign aid*, China-Africa Research Initiative, <http://www.sais-cari.org/data-chinese-global-foreign-aid>

Wskazując na koncentrację działań pomocowych szczególnie na kwestii pomocy rozwojowej oraz skupienie na kontynencie afrykańskim, należy podkreślić, że po roku 2017 chińska polityka pomocowa zaczęła ewaluować w kierunku działań globalnych, prowadzonych pod auspicjami agend ONZ. Zmiana ta wynikała z przyjętych celów politycznych, za jakie uznano sankcjonowanie pozycji mocarstwa globalnego, kreującego procesy rozwojowe oraz uzyskiwanie wpływów w organizacjach wyspecjalizowanych systemu ONZ. Aż 46% alokowanych w latach 2017–2019 środków przeznaczanych na działalność pomocową zostało przekazane na działalność WFP oraz UNDP (The State Council Information Office..., 2021, ss. 12–15)⁵. Projekty te wpisywały się w prowadzone wcześniej sektory aktywności pomocowej, tj. promowanie wzajemnej wymiany handlowej, rozwój rolnictwa i zapewnianie bezpieczeństwa żywnościowego, ograniczanie ubóstwa, zapewnianie opieki zdrowotnej, edukację oraz nowe obszary, za jakie uznać należy reagowanie na sytuacje kryzysowe w zakresie zdrowia publicznego, działania pokryzysowe, ochrona migrantów i uchodźców. W latach 2013–2018 Chiny udzieliły pomocy w sumie 20 regionalnym i międzynarodowym organizacjom wielostronnym oraz 122 krajom na całym świecie – 30 w Azji, 53 w Afryce, 9 w Oceanii,

⁵ Chiny finansują także przedsięwzięcia realizowane przez WHO, UNICEF oraz Fundusz Ludnościowy Narodów Zjednoczonych (UNFPA), Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), Międzynarodową Organizację ds. Migracji (IOM) i Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (ICRC).

22 w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach oraz 8 w Europie (The State Council Information Office..., 2021, s. 14). Dostrzegając możliwość osiągnięcia celów politycznych dzięki tak sformatowanej polityce pomocowej, w 2018 roku powołano agendę organizującą działania pomocowe, czyli China International Development Cooperation Agency (CIDCA), którą podporządkowano Radzie Państwa. Działania pomocowe skoncentrowano w obszarach mających docelowo stać się trasami inicjatywy One Belt and Road i zakładały one w pierwszej kolejności korelacje prowadzonych w nich działań rozwojowych z kształtem tego projektu. Działania pomocowe w ramach Agendy 2030 stanowiły natomiast dobrze dobrane przedsięwzięcia wspierające (The State Council Information Office..., 2021, ss. 24–32).

Chińska reakcja na uznanie wirusa SARS-CoV-2 za pandemię

Skala i dynamika rozwoju zakażeń wirusem SARS-CoV-2 spowodowała, że Chiny nie były przygotowane na prowadzenie tak szeroko zakrojonych działań ochronnych. Na przełomie 2019 i 2020 roku same skorzystały z działań pomocowych, uzyskując wsparcie od 77 państw i 12 organizacji ponadnarodowych, NGOs oraz darczyńców indywidualnych. W większości przypadków dostarczano materiały i środki ochrony osobistej oraz materiały przeciwepidemiczne, jednakże regionalne organizacje umożliwiły także Pekinowi uzyskanie kredytów na preferencyjnych warunkach⁶. Wykorzystując te doświadczenia, już od marca 2020 roku władze chińskie podjęły międzynarodową aktywność skoncentrowaną na ukazanie skali ich zaangażowania w proces zwalczania pandemii. Początkowo celem władz chińskich miało być niwelowanie politycznych konsekwencji oskarżeń o wywołanie globalnego zagrożenia, ale sukcesywne był on modyfikowany. Od czerwca 2020 roku w praktyce stało się nim usankcjonowanie statusu głównego gracza państwowego kreującego działania na rzecz opanowania pandemii. Było to powodowane w dużej mierze realistyczną oceną amerykańskiej polityki i wykorzystania błędnego podejścia do pandemii przez administrację Donalda Trumpa. Jeszcze w marcu 2020 roku, w trakcie szczytu G20, a następnie podczas majowych obrad 73 Zgromadzenia WHO chińscy politycy ograniczali swą aktywność do prezentacji własnych działań w okresie przed i pandemicznym⁷ oraz składania propozycji zakresu działań ponadnarodowych (The State Council Information Office..., 2020,

⁶ Założony przez państwa BRICS New Development i Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB) udzieliły „awaryjnych” pożyczek w wysokości 7 RMB (ok. 1,5 mld USD). Propozycje udzielenia preferencyjnych pożyczek z przeznaczeniem na finansowanie systemu opieki medycznej i zarządzania pandemią (zarządzania kryzysowego) zaoferował Bank Światowy i Azjatycki Bank Rozwoju (ADB). The State Council Information Office of the People’s Republic of China (2021). *China’s international...* op. cit., 52–53.

⁷ Dokument *Fighting COVID-19* był de facto białą księgą. Zob. The State Council Information Office of the People’s Republic of China (2020). *Fighting COVID-19: China in Action*.

ss. 56–65). Natomiast w czerwcu, w trakcie kolejnego szczytu G20 (7.06.2020), dodatkowo zaproponowano konkretne formy działań, jakie powinna podjąć wspólnota międzynarodowa oraz poinformowano o samodzielnym podjęciu szeregu przedsięwzięć pomocowych skierowanych do konkretnych państw. Zapowiedziano przeznaczenie na ten cel 2 mld USD w okresie 2 lat.

Tabela 2

Chińskie działania pomocowe w roku 2020 w ramach zwalczania epidemii COVID-19

Działania humanitarne	Działania pomocowe
<ul style="list-style-type: none"> • Dostawy materiałów ochrony osobistej oraz wybranych grup materiałów przeciwepidemicznych do 150 państw • Przekazanie materiałów ochrony osobistej oraz wybranych grup materiałów przeciwepidemicznych dla 10 organizacji ponadnarodowych • Skierowanie 35 zespołów medycznych do krajów nieradzących sobie z prowadzeniem działań przeciwepidemicznych (konsultacja w zakresie zapobiegania epidemii, diagnostyka kliniczna, specjalistyczna opieka medyczna, zarządzania społecznością objęta epidemią) 	<ul style="list-style-type: none"> • Przekazanie WHO 50 mln USD na działania przeciwepidemiczne • Określenie wielkości wkładu ChRL w Globalny plan pomocy humanitarnej ONZ COVID-19 na poziomie 50 mln USD • Przekazanie Azjatyckiemu Bankowi Rozwoju 10 mln USD na wsparcie działań przeciwpandemicznych w państwach członkowskich • Zawieszenia spłaty zadłużenia dla wybranych państw dotkniętych pandemią oraz zwolnienie wybranych uczestników Forum Współpracy Chińsko-Afrykańskiej ze spłaty pożyczek o zerowej stopie procentowej przypadających na koniec 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w The State Council Information Office... (2020), Tjønneland (2020), Ruipeng (2020).

Praktyka zawłaszczania idei działań pomocowych w rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2

Dynamika rozprzestrzeniania się wirusa oraz liczba zakażonych spowodowała, że niezbędnym stało się masowe stosowanie elementów ochrony osobistej, zaś badania nad składem wirusa doprowadziły do uznania, iż jedyną skuteczną metodą zwalczania będzie masowe szczepienie ludności. Społeczność międzynarodowa nie była przygotowana na takie warianty, co spowodowało wzrost zapotrzebowania na uzyskanie pomocy humanitarnej w postaci dostaw niezbędnego sprzętu ochronnego i – docelowo – wyprodukowanej szczepionki. W działania te zaangażowały się zwłaszcza Chiny, a następnie Federacja Rosyjska, zaś stosunkowo bierną postawę przyjęły Stany Zjednoczone (Kim, 2020). Różne podejście do działań pomocowych globalnych graczy państwowych w dużej mierze wynikało ze stopnia ich przygotowania do prowadzenia ekspansji pomocowej, ale nie wpłynęło to na sposób określenia celów strategicznych. Formuła aktywności pomocowej jest konsekwencją pierwszych decyzji, jakie podjęli przywódcy

Stanów Zjednoczonych, Chin i Rosji w odniesieniu do tego typu działań. Nieoczekiwanie jednak sposób kształtowania narodowej polityki wobec pandemii wpłynął w istotny sposób na ich pozycję międzynarodową. Stany Zjednoczone ze względu na specyficzne podejście swego ówczesnego przywódcy (Donalda Trumpa) do pandemii oraz skalę zarażeń uznało, że działania pomocowe powinny sprowadzać się do podjęcia kooperacji z państwami sojuszniczymi w zakresie tworzenia szczepionki. Mocarstwo regionalne, u którego zostało ulokowane źródło pandemii, podjęło realne działania pomocowe i to w szerokiej formule przedmiotowej oraz przestrzennej. Trzeci z graczy natomiast, o globalnych aspiracjach, czyli Federacja Rosyjska, zastosował sprawdzoną praktykę w postaci propagandowego przedstawiania faktu angażowania się w pomoc humanitarną oraz szerokie stosowanie dezinformacji mającej osłabić pozycję USA i Unii Europejskiej. Jak się okazało w praktyce, udzielana pomoc (przypadek Włoch i dostaw odzieży ochronnej) w znacznej części była bezużyteczna (Parlament Europejski, 2020; Legucka, 2020; Szabaciuk, 2020). Miała ona także ograniczoną skalę, co wynikało z braku realnych możliwości jej udzielania na poziomie porównywalnym do przedsięwzięć chińskich.

Nie wchodząc w szczegóły, należy podkreślić, że różnica w podejściu do kwestii działań pomocowych wynikała z przyjętych celów strategicznych, a chińska dominacja na tym polu była efektem przemyślanej strategii zakładającej osiągnięcie celów krótko- i długoterminowych. Prowadzone na przestrzeni 2020 roku działania Chin postrzegać należy w kilku wymiarach. Pierwszym było wykreowanie przeświadczenia, iż Państwo Środka angażuje się w proces przeciwdziałania skutkom epidemii ze względu na to, że to na jego terytorium nastąpiła eksplozja wirusa. Podejmując działania pomocowe, podkreślano także, że Pekin jako mocarstwo wspierające Światową Organizację Zdrowia poważnie traktuje obowiązek udzielania pomocy humanitarnej. W dużej mierze były to działania mające „przykryć” kwestię odpowiedzialności za proces rozprzestrzeniania się pandemii, ale umożliwiły także wykreowanie obrazu Chin jako mocarstwa realnie zaangażowanego w walkę z jej konsekwencjami (Javorsky i Qiaoan, 2020). Zaangażowanie to miało jednak drugi – o wiele istotniejszy i stricte polityczny – wymiar. Przybrało ono bowiem formułę znakomicie przygotowanej ekspansji pomocowej o charakterze agresywnym. Umożliwiła ona usankcjonowanie pozycji Pekinu w wybranych regionach Eurazji poprzez poszerzenie skali wzajemnych relacji z wybranymi państwami regionu. W dodatku dzięki umiejętnemu wykorzystaniu postawy Donalda Trumpa możliwym stało się nie tylko rozbudowanie strefy wpływów, ale także osłabienie amerykańskiej potęgi. W prowadzonej narracji udowodniano, że brak zaangażowania USA w pomoc humanitarną to dowód na ograniczone możliwości i chęci

angażowania się przez to państwo w sferę bezpieczeństwa międzynarodowego, zwłaszcza w obszarze *human security*⁸. Pozwoliło to na ukazanie Stanów Zjednoczonych jako globalnego żandarma, strzegącego własnych interesów i umiającego się posługiwać wyłącznie potencjałem militarnym lub presją gospodarczą. Ostatnim celem chińskiej polityki pomocowej było uzyskania dodatkowych narzędzi nacisku na Rosję: instrumentów pozwalających na ograniczenie jej wpływu na sposób polityczno-ekonomicznego wiązania przez Pekin państw tranzytu na euroazjatyckich szlaków transportowych.

Efektom pierwszego etapu ekspansji pomocowej Chin (marzec–wrzesień 2020) było uzyskanie, dzięki umiejętnemu skierowaniu oferty pomocowej, swoistych przyczółków sankcjonujących pozycję gospodarczą państwa w Europie. Skierowano ją bowiem do czterech kategorii państw. Pierwszą stanowiły kraje, dla których wypełnianie roli centrum logistycznego dla chińskiego eksportu jest istotną ofertą prorozwojową (Polska i Włochy). Drugą grupą były państwa mogące odgrywać alternatywną rolę w tym systemie transportowym (Hiszpania i Litwa), zaś trzecią grupę państw tworzyły kraje odgrywające rolę klasycznego obiektu pośredniego oddziaływania na Rosję (np. pomoc kierowana do Czech została skorelowana w czasie z dyskusją możliwości budowy linii kolejowej umożliwiającej transport towarów przez Ukrainę, Słowację i Czechy do Niemiec, zaś samo uznanie Litwy za istotne państwo tranzytu radykalnie ograniczało możliwości oddziaływania Rosji na te państwa). Osobną kategorię w tej strategii odgrywały i odgrywają Królestwo Niderlandów (Holandia) i Belgia, jako miejsca funkcjonowania zasadniczych dla Chin morskich centrów logistycznych.

Oceny tych działań Pekinu można dokonać na kilka sposobów, ale najbardziej racjonalnym podejściem jest analiza reakcji dwóch pozostałych graczy globalnych, dla których ta właśnie forma ekspansji stanowiła zagrożenie utraty wpływów politycznych. Amerykańską reakcję uznać należy za wzorzec błędu politycznego o dalekosiężnych

⁸ *Human security* (bezpieczeństwo jednostki ludzkiej) to sfera bezpieczeństwa obejmująca problematykę ochrony i zapewnienie bezpieczeństwa człowieka przy uwzględnieniu wpływu zjawisk o charakterze globalnym. Zasadniczy cel jego zapewniania to uzyskanie pewności funkcjonowania człowieka w określonym środowisku. Wychodząc z tego założenia, uznano, że zapewnienie poczucia bezpieczeństwa człowieka powinno zakładać prowadzenia działań mających na celu niwelowanie zagrożeń kreowanych przez innych ludzi (represji ze względu na jakieś cechy osobowe, np. rasa, pochodzenie, poglądy polityczne czy społeczne itp.) lub występujące w danej przestrzeni (głód, epidemie, choroby cywilizacyjne, katastrofy, konflikty zbrojne, zaistnienie nagłych lub nieoczekiwanych zdarzeń w życiu codziennym). Skoncentrowanie się na zagrożeniach o charakterze powszechnym oraz mających charakter globalny spowodowało, że w ramach problematyki *human security* istotną dziedziną działań jest zapewnienie jakości życia, przestrzegania uniwersalnych praw człowieka oraz prowadzenie działań pomocowych (pomoc humanitarna i rozwojowa). Zob. definicję zawartą w The United Nations Development Programme (1994). *Human development report*. Oxford University Press oraz The United Nations Development Programme (1999). *Human development report*. Oxford University Press.

konsekwencjach. Jest też klasycznym przykładem, do czego może prowadzić bezrefleksyjna i nieplanowa polityka konfrontowania się z graczami, dla których myślenie strategiczne to podstawa prowadzenia działań politycznych. Zasadnicze błędy reakcji administracji Donalda Trumpa to ograniczone znaczenie kontroferty współpracy skierowanej do państw europejskich. W zasadzie z grona krajów poddanych chińskiemu oddziaływaniu skierowano ją jedynie do Polski i Litwy. Przyjęła ona formułę zapowiedzi podjęcia kooperacji w pracach nad szczepionką, a nie faktycznego udzielenia, adekwatnej do aktualnych potrzeb, pomocy humanitarnej. W dodatku zasadniczą ofertą kooperacji było nie tyle przeciwdziałanie społecznym skutkom pandemii, ale poszerzenie zakresu współpracy w zakresie poprawy bezpieczeństwa energetycznego oraz militarnego – instrumentów kompletnie nieadekwatnych do chińskiego oddziaływania i uzasadniających narrację Pekinu, iż USA dysponują wyłącznie siłowymi narzędziami kreującymi poziom bezpieczeństwa regionalnego. Równocześnie oferty pomocy humanitarnej nie skierowano do państwa potrzebującego jej w znacznie większym stopniu niż Polska i o dużo ważniejszym położeniu strategicznym, czyli Włoch. Analizując te działania amerykańskiego prezydenta, można postawić tezę, iż polityka ta była w większej mierze próbą „ukarania” włoskich władz za nadmierne zbliżenie z Rosją, ukazania słabości Unii Europejskiej i podkreśleniem, iż Stany Zjednoczone za swój obszar strategicznego zainteresowania uznają region wytyczany przez wschodnie wybrzeże Morza Śródziemnego, zlewiska Oceanu Indyjskiego, Pacyfiku i Atlantyku do zachodnich wybrzeży Europy. W wymiarze politycznym jednak ta postawa sprowadziła się do uświadomienia Europie, że z problemem Afryki musi poradzić sobie sama, a w żaden sposób nie pozwoliła na ograniczenie skali chińskiej ekspansji w Eurazji. W tym i sukcesywnego przejmowania – kosztem Stanów Zjednoczonych – kontroli nad szlakami wymiany towarowej. Proces ten został dodatkowo pogłębiony w wyniku chińsko-rosyjskiej kooperacji. Po roku 2020 przyjęła ona postać faktycznego podporządkowania rosyjskiej polityki eurazjatyckiej chińskim interesom⁹ i sprowadza się do ograniczenia amerykańskich zdolności do kontroli mór Śródziemnego, Czerwonego i Arabskiego oraz samego Kanału Sueskiego (Mickiewicz, 2020a, 2020b). Równocześnie chińska polityka w regionie Zachodniego Oceanu Indyjskiego, wschodnim wybrzeżu Morza

⁹ Prowadzona od 2020 roku chińsko-rosyjska współpraca była ograniczona co do zakresu, ale w praktyce, w zamian za wycofanie się Pekinu z projektu Polar Silk Road, obydwa państwa zdecydowały się na kontynuowanie działań zmierzających do ograniczenia amerykańskiej pozycji w regionie Indo-Pacyfiku oraz perspektywicznego przekształcenia Morza Śródziemnego w „strefę stabilności politycznej” – jak to określono w rosyjskiej doktrynie morskiej. Decydując się na tę współpracę, władze chińskie miały świadomość, że będzie ona prowadzona do momentu uzyskania możliwości prowadzenia samodzielnej aktywności w regionie i jest ona warunkowana poziomem rosyjskich wpływów gospodarczych w Egipcie, Republice Cypru oraz skali kooperacji z Arabią Saudyjską.

Śródziemnego oraz regionie Kaspijsko-Czarnomorskim zakłada uzyskanie pozycji samodzielnego gracza regionalnego (Mickiewicz, 2021; Mickiewicz, 2022, ss. 204–207, 250–251). Chińska polityka etapu działań pomocowych prowadzonych za pomocą dostaw środków ochrony osobistej i sprzętu medycznego okazała się bezapelacyjnym sukcesem. Określił on sposób działania globalnych graczy międzynarodowych w etapie dysponowania szczepionką przeciwko wirusowi SARS-CoV-2. Cechami charakteryzującymi ten etap rywalizacji były:

- dalsza ekspansja pomocowa Chin, tym razem skoncentrowana na obszarze azjatyckim;
- kontynuacja polityki osłabianiu pozycji Stanów Zjednoczonych przy wykorzystaniu narracji o ograniczonej zdolności i chęci angażowania się w działania pomocowe;
- próba odbudowy przez Rosję utraconej pozycji najważniejszego gracza międzynarodowego zaangażowanego w kreowanie sytuacji polityczno-gospodarczej w Azji Centralnej;
- niespójne próby reakcji nowej amerykańskiej administracji na politykę Pekinu i Moskwy.

Koncepcje polityczne Joe Bidena zderzyły się jednak z realiami, które były efektem działań poprzednika. Konieczność przeprowadzenia masowych szczepień swoich obywateli oraz przeciwstawienia się oddolnym ruchom antyszczepionkowym oraz „antylodownowym” ograniczyły zakres amerykańskiej ekspansji pomocowej, zwłaszcza że administracja Bidena zmierzyć musiała się z globalnym zapotrzebowaniem na szybkie i znaczne dostawy szczepionek oraz szeroką ofertą ich dostawy, jaką zaproponowały Chiny oraz Rosja. Pomiędzy wrześniem 2020 a majem 2021 roku najważniejszymi projektami chińskiej ekspansji pomocowej stały się, kierowane do wybranych tzw. biednych państw Azji i Afryki, oferty zapewnienia dostępu do szczepionki wraz z możliwością uzyskania priorytetowego kredytu na jej zakup. W drugiej kolejności taką ofertę Pekin skierował do państw ASEAN-u ze szczególnym uwzględnieniem krajów, z którymi Chiny toczą spór o podział szelfu kontynentalnego Morza Południowochińskiego¹⁰. Następnie ofertę udzielenia pożyczki na zakup szczepionki złożono biednym państwom Ameryki Łacińskiej (państwa strefy Karaibów i Meksyk) oraz potwierdzono możliwości transferu technologii jej produkcji do Indonezji i Brazylii (Xinhua, 2021). Ostatecznie uznano, że możliwe będzie nieodpłatne przekazanie szczepionek do 50 krajów oraz ich sprzedaż na preferencyjnych warunkach do kolejnych 20 państw. Za takowe uznano między innymi Tajlandię, Malezję, Filipiny, Indonezję, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Turcję, Serbię, Węgry, Zimbabwe, Argentynę, Chile, Peru, Brazylię i Meksyk. Ich dobór jednoznacznie wskazuje, że faktycznie realizowa-

¹⁰ Największymi beneficjentami obydwu projektów były Bangladesz i Filipiny.

nym celem tej polityki jest dalsze osłabienie amerykańskiej pozycji w wybranych regionach świata. Natomiast stricte propagandowym, ale bardzo celnym krokiem jest propozycja dostarczenia szczepionek przeznaczonych dla sportowców uczestniczących w Igrzyskach Olimpijskich w Tokio (oraz w zimowej Olimpiadzie w Pekinie). Akceptacja tej propozycji przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski ma bowiem wymiar symboliczny, podkreślający status Chin zarówno jako państwa zaangażowanego w działania na rzecz opanowania pandemii, jak i mocarstwa globalnego.

Ocena chińskiej oferty pomocowej w omawianym okresie w kontekście jej wpływu na globalną pozycję USA wymaga także uwzględnienia działań rosyjskich. Uznać bowiem należy, że obydwa państwa koordynowały te przedsięwzięcia, jednakże były one kreowane przez Pekin, a nie Moskwę, która niejako uzupełnia chińskie oferty pomocowe¹¹. Prowadzona przez nie polityka pomocowa przy wykorzystaniu dostaw szczepionek ukazała bezradność Waszyngtonu wobec takowej formy rywalizacji międzynarodowej. Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli nr 3, na obszarze Stanów Zjednoczonych ulokowane jest 27% światowej produkcji szczepionek, natomiast państwo to nie uczestniczyło w ich eksporcie zarówno w ramach działań pomocowych, jak i komercyjnych. Administracja Trumpa tak sformułowała umowy z ich producentami, że nie mogły one być przekazywane w ilościach hurtowych poza obszar Stanów Zjednoczonych. Zmiana podejścia, jaka nastąpiła z chwilą objęcia urzędu prezydenta przez Joe Bidena, także nie obejmowała kwestii wykorzystania szczepionek do prowadzenia działań pomocowych. Skoncentrowano się na organizacji procesu masowego szczepienia własnych obywateli. Zdecydowano także o przekazaniu niedopuszczonych do obrotu w USA szczepionek do Meksyku i Kanady, a w dalszej kolejności do państw członkowskich UE.

¹¹ Główny ciężar rosyjskiego oddziaływania pomocowego został bowiem skoncentrowany na państwach Azji Centralnej oraz wybranych krajach regionu Zatoki Perskiej i Karaibów. Przyjęta w 2021 roku forma działania zakładała dostawę 500 mln dawek przeznaczonych dla Meksyku, Indii, Brazylii i Arabii Saudyjskiej, ZEA i Iranu oraz dla Kazachstanu, Uzbekistanu i Białorusi.

Tabela 3*Zdolności produkcyjne szczepionek w styczniu 2021*

Państwo	Szczepionki	Skala produkcji mln dawek	Poziom eksportu w stosunku do całości produkcji
Chiny	Sinovac, Sinopharm, CanSino, AstraZeneca	169,4	62%
USA	Pfizer, Moderna, AstraZeneca, Johnson & Johnson	136,1	0%
UE	Pfizer, AstraZeneca	96,2	48%
Indie	AstraZeneca, Covaxin	68	65%
W. Brytania	AstraZeneca	19,3	Odmowa podania danych. Brytyjski rząd przeznaczył 548 mln funtów na Program COVAX (zakup szczepionki z przeznaczeniem dla krajów biednych)
Rosja	Sputnik V (CoviVac, EpiVacCorona?)	11,8	63% plus sprzedaż technologii do Indii (możliwość produkcji 852 mln dawek)
Szwajcaria	Moderna	5,6	86,3%
Korea Płd	AstraZeneca	1,7	Brak danych, preferowany udział w tzw. Programie Access to Covid-19 Tools Accelerator (Act-A) I COVAX. Poziom zaangażowania to 11 mln USD.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych medialnych.

Dopiero w marcu 2021 roku podjęto prace nad planem szerszej dystrybucji szczepionek do krajów azjatyckich we współpracy z Japonią i Australią. Decyzja ta miała na celu zniwelowanie zarówno negatywnego odbioru przez społeczność międzynarodową faktu skierowania pierwszych partii szczepionek na rynek wewnętrzny, jak i politycznych konsekwencji globalnej dystrybucji własnych szczepionek przez Chiny i Rosję.

Oceniając pierwsze półrocze nowej formuły amerykańskiej aktywności międzynarodowej, wskazać należy, że była ona w dużej mierze konsekwencją polityki poprzedniej administracji. Bagatelizując problem, doprowadziła ona do znacznego poziomu zachorowalności obywateli USA oraz nie stworzyła planu reakcji na agresywne w swej formie działania pomocowe Chin i Rosji. Podjęte w 2021 roku próby niwelowania tych – negatywnych dla amerykańskiej polityki – skutków działań pomocowych obydwu państw, to w praktyce balansowanie pomiędzy koniecznością nadrobienia opóźnień w walce z wirusem na obszarze Stanów Zjednoczonych a odbudową międzynarodowej pozycji państwa. Zasadniczą słabością tej koncepcji jest jednak ograniczona rola partnerów, która w zasadzie sprowadza się do współfinansowania zakupów i dystrybucji szczepionek. W dodatku przedstawiona pod koniec marca 2021 roku koncepcja perspektywicznego, szerokiego zaangażowania się Stanów Zjednoczonych w działania pomocowe była w większym stopniu wynikiem skutecznego lobbingu, jakiemu amerykańską administrację poddali europejscy politycy. W reakcji na te naciski Joe Biden zapowiedział, że po skierowaniu przez amerykańskie koncerny farmaceutyczne 12,5 mln szczepionek na rynek wewnętrzny możliwy będzie ich eksport. Spotkało się to z negatywną reakcją globalnej opinii publicznej, gdyż w praktyce oznaczało to, że

projekt zostanie uruchomiony w połowie roku (Lawler, 2021). O wiele większe znaczenie światowa opinia publiczna przywiązała więc do faktu przesunięcia terminu dystrybucji amerykańskich szczepionek niż informacji o skierowaniu na globalny rynek 500 mln szczepionek. Decyzję tę, jak i dwie kolejne podjęte w maju i czerwcu, uznać należy za kolejny błąd polityczny i działanie spóźnione. Błędem była propozycja zawieszenia praw patentowych szczepionek, co przede wszystkim jest sprzeczne z zasadami działania Światowej Organizacji Handlu (WTO). Tym samym amerykańska administracja po raz kolejny (tym razem administracja J. Bidena) zdyskredytowała działania kolejnej agendy ONZ. Pośrednio też propozycja ta potwierdza chińską tezę o ograniczonym instrumentarium oddziaływania międzynarodowego USA (nacisk na korporacje i wymuszenie zmian w prawie własności, a nie wsparcie w celu zwiększania produkcji). W ten sposób propozycję tę skomentowali także europejscy sojusznicy Stanów Zjednoczonych, podkreślając, iż organem przedstawiającym taką propozycję powinna być Światowa Organizacja Handlu lub Światowa Organizacja Zdrowia, a nie gracz państwowy. Tego swoistego politycznego faux pas nie udało się także zniwelować czerwcową modyfikacją (10.06.2021) propozycji eksportu szczepionek. Zapowiedź zakupu i bezpłatnego przekazania 500 000 dawek szczepionki firmy Pfizer państwom ubogim jest jedynie próbą nadążenia za działaniami prowadzonymi przez Chiny. Równocześnie polityczny kontekst tej zapowiedzi w postaci informacji prasowej przed bilateralnym spotkaniem z premierem Wielkiej Brytanii i po ogłoszeniu przez Borysa Johnsona decyzji o zmniejszeniu o ok. 4 mln funtów skali rocznych wydatków na pomoc humanitarną i rozwojową uznać należy za próbę wpływania na decyzję innych państw. Innymi słowy – zasadniczym instrumentem amerykańskiego oddziaływania, także po zmianie na funkcji prezydenta, pozostaje wywieranie presji politycznej.

Podsumowanie

Wskazując na powyższe konsekwencje stosunku globalnych graczy do procesu zwalczania epidemii COVID-19, podkreślić należy, jak istotne znaczenie w polityce ma myślenie strategiczne i umiejętność wykorzystania globalnych zjawisk do osiągnięcia celów politycznych. Ekspansja pomocowa Chin jest prowadzona w formule długofalowej i przemysłanej koncepcji, co pozwala na osiągnięcie wybranych celów politycznych zarówno w odniesieniu do państw uznawanych za partnerów politycznych, jak i rywali. Zaproponowanie Rosji poszerzenia kooperacji o działania pomocowe, która jednoznacznie ukazała dysproporcję potencjałów obydwu państw, osłabiło jej pozycję we wzajemnych relacjach. Natomiast Stany Zjednoczone zostały zmuszone do prowadzenia krótkofalowej polityki niwelowania negatywnych skutków sukcesu chińskiej ekspansji pomocowej. Niestety za zasadniczy instrument uznano jej zablokowanie metodami polityczno-ekonomicznymi, głównie presją wywieraną na innych graczy międzynarodowych i nieudolne próby dublowania działań Chin w zakresie dystrybucji

produktów amerykańskich firm farmaceutycznych na preferencyjnych warunkach. Tym samym podjęte działania, a zwłaszcza próba dyskredytacji wartości leczniczych chińskich i rosyjskich szczepionek przy równoczesnym ograniczeniu podaży szczepionek wyprodukowanych na terytorium USA oraz chaotyczne decyzje o ich masowym udostępnianiu innym państwom, przyniosły i przynoszą negatywne konsekwencje w wymiarze długofalowym. Podjęte działania dowodzą bowiem prawdziwość chińskiej tezy, iż Stany Zjednoczone to mocarstwo koncentrujące się na osiągnięciu własnych interesów i dysponujące ograniczonym siłowym instrumentarium oddziaływania międzynarodowego. Tym samym brak właściwej reakcji na globalne konsekwencje pandemii prowadzi do ograniczenia pozycji Stanów Zjednoczonych i osłabienia ich hegemonii w Azji oraz Ameryce Południowej. Świadomość takiego postrzegania przez społeczność międzynarodową roli Stanów Zjednoczonych w procesie zwalczania skutków pandemii jak i samej pozycji USA jako mocarstwa globalnego, kreuje formy aktywności międzynarodowej administracji Joe Bidena. Po pierwszych, nie zawsze właściwych posunięciach politycznych (zwłaszcza decyzjach dotyczących przekazania szczepionek) prowadzi ona politykę ukierunkowaną na odbudowę międzynarodowej pozycji Stanów Zjednoczonych. Jej formułę urzędujący prezydent zapowiedział jeszcze w 2019 roku, w trakcie przemówienia wyborczego w City University of New York (*The power of America's example...*). Odbudowa amerykańskiego przywództwa ma się dokonać poprzez swoisty powrót do demokratycznych wartości, zaangażowanie się w procesy niwelowania negatywnych zmian klimatycznych, powrót do finansowania działań pomocowych, także poprzez WHO oraz stosowanie multilateralnego podejścia do rozwiązywania problemów globalnych i regionalnych. Przedstawiona koncepcja polityki zagranicznej jest skrupulatnie realizowana, co pośrednio powoduje, że zaangażowanie się w walkę z pandemią, traktowane jako środek niwelujący straty w polityce międzynarodowej, w pierwszym roku prezydentury nie było znaczące. Gros działań prowadzono w ramach polityki wewnętrznej (głównie promocja szczepień), w niewielkim stopniu koncentrując się na poszerzaniu dostępu do szczepionek w wymiarze globalnym. Tym samym praktycznie przez połowę 2021 roku to nadal Chiny funkcjonowały w społecznym odbiorze jako państwo sprawujące globalne przywództwo w dziedzinie zdrowia publicznego. Dopiero po upływie tego okresu politykę tą zastąpiono działaniami ofensywnymi. Stany Zjednoczone pod koniec roku 2021 stały się liderem w przekazywaniu szczepionek, zobowiązując się do przekazania do końca 2022 roku co najmniej 1,1 miliarda dawek do użytku na całym świecie oraz przywróciły finansowanie WHO (Gramer i in., 2022). Jednakże swoisty powrót na pozycję globalnego mocarstwa Joe Biden usankcjonował poprzez politykę multilateralnego reagowania na zagrożenia regionalne, czego symbolami są azjatyckie układy polityczno-gospodarcze oraz forma zaangażowania się we wsparcie suwerenności Ukrainy.

BIBLIOGRAFIA

1. Adiofli, C., Bassiouni, D.S., Lauritzsen, H.F., Williams, H.R. (2005). *Humanitarian response review*. An independent report commissioned by the United Nations Emergency Relief Coordinator & Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs, Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). United Nations. https://interagencystandingcommittee.org/system/files/legacy_files/Humanitarian%20Response%20Review%202005.pdf
2. China International Development Cooperation Agency. (2019). *Forum on China-Africa cooperation Beijing action plan 2019–2021*. http://en.cidca.gov.cn/2018-09/05/c_269593.htm
3. Duszyński, J. Afelt, A., Ochab-Marcinek, A., Owczuk, R., Pyrc, K., Rosińska, M., Rychard, A., Smiataczy, T. (2020). *Zrozumieć COVID-19. Opracowanie zespołu ds. COVID-19 przy Prezysie PAN*. PAN.
4. Good Humanitarian Donorship. (2003). *24 Principles and Good Practice of Humanitarian Donorship*. <https://www.ghdinitiative.org/ghd/gns/principles-good-practice-of-ghd/principles-good-practice-ghd.html>
5. Gramer, R., Lynch, C., Mackinnon, A. (2022, 20.01). *Is Biden's foreign policy grade a material? More than 30 experts grade the U.S. president's first year of foreign policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/01/20/biden-foreign-policy-report-card-russia-china-afghanistan/>
6. Grzebyk, P., Mikos-Skuza, E. (2016). *Pomoc humanitarna w świetle prawa i praktyki*. Scholar.
7. Institute of International Law. (2003). *Humanitarian Assistance Resolution*. Sixteenth Commission. <https://www.jstor.org/stable/40800092>
8. Javorsky, B.N, Qiaoan, R. (2020). The politics of blaming: the narrative battle between China and the US over COVID-19. *Journal of Chinese Political Science*, 26(2). <https://link.springer.com/article/10.1007/s11366-020-09690-8>. <https://doi.org/10.1007/s11366-020-09690-8>
9. John Hopkins School of Advanced International Studies – China-Africa Research Initiative. (2021). *Chinese global foreign aid*. <http://www.sais-cari.org/data-chinese-global-foreign-aid>
10. Kim, C. (2020, 12.02). *Koreans believed America was exceptional. Then Covid happened*. <https://www.politico.com/news/magazine/2020/12/02/the-us-is-no-longer-a-more-developed-country-than-us-442407>
11. Lawler, D. (2021, 17.03). *Biden's next challenge: Vaccine diplomacy*. <https://www.axios.com/us-coronavirus-vaccine-diplomacy-china-exports-4a5c7bbd-32fb-468a-add5-9b1689bf5ce3.html>
12. Legucka, A. (2020). Rosja wobec pandemii COVID-19. *Biuletyn PISM*, 68.
13. Mickiewicz, P. (2008). Obszar Azji Centralnej i Zatoki Perskiej w strategii ChRL, *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 3.
14. Mickiewicz, P. (2020a). China and Russia on the Baltic Sea: Between rivalry and cooperation. *International relations and diplomacy*, 8. <https://doi.org/10.17265/2328-2134/2020.01.002>
15. Mickiewicz, P. (2020b). Determinants of Cooperation Between the Chinese and Russian Naval Forces in the Third Decade of the 21st Century. *Kitaëžnavčì doslìdžennâ*, 2. <https://doi.org/10.51198/chinesest2020.02.113>
16. Mickiewicz, P. (2021a). Niewidoczne mocarstwo. Chińska aktywność w regionie czarnomorskim. *Raport. Wojsko, Technika, Obronność*, 10, 26–31.
17. Mickiewicz, P. (2021b). *Morska Szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*. Fundacja na rzecz Czystej Energii.

18. ONZ (2015). Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030* (A/RES/70/1). https://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf
19. Organisation for Economic Cooperation and Development (2009). *Better aid managing aid. Practices of DAC member countries*. <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/35051857.pdf>
20. Parlament Europejski. (2020). *Russia and the coronavirus crisis*, s. 2. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649389/EPRS_ATA\(2020\)649389_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649389/EPRS_ATA(2020)649389_EN.pdf)
21. Ruipeng, M. (2020). China's growing engagement with the UNDS as an emerging nation: Changing rationales, funding preferences and future trends. *Discussion Paper nr 2*. German Development Institute.
22. Sandy, E.H., Jun Y., Yiguan Q. (2013). China-Africa Cooperation-An outstanding relationship Built on Mutual Respect and Common Benefits. *Review International Research Journal of Social Sciences*, 2(9).
23. Shelton, G, Paruk, F. (2008). *The Forum on China – Africa cooperation. A strategic opportunity*. Monography 156, Amazon.
24. Szabaciuk, A. (2020). Rosyjska kampania dezinformacyjna wobec globalnej pandemii COVID-19. *Komentarze IEŚ*, 150(53). https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2020/08/ies-komentarze-150-53-2020_2.pdf
25. *The power of America's example: the Biden plan for leading the democratic world to meet the challenges of the 21st century*. (b.d.). Pobrane 20 grudnia 2021 z: <https://joe-biden.com/americanleadership/>
26. The Sphere Handbook (2018). *Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response*.
27. The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2021). *China's international development cooperation in the new era*. http://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202101/10/content_WS5ffa6bbbc6d0f72576943922.html
28. The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2020). *Fighting COVID-19: China in action*. <http://www.scio.gov.cn/zfbps/32832/Document/1681809/1681809.htm>
29. The United Nations Development Programme. (1994). *Human development report*. Oxford University Press. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994en-completenostatpdf.pdf>
30. The United Nations Development Programme. (1999). *Human development report*. Oxford University Press. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/np/UNDP_NP_Human-Development-Report-1999.pdf
31. Tjønneland, E. (2020). The changing role of Chinese development aid. *CMI Insight*, 2.
32. Unia Europejska. (2008). Konsensus europejski w sprawie pomocy humanitarnej. Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskim i Komisji Europejskiej (Dz.U. UE C 25/1 z 30.01.2008).
33. Wu, H., Gelineau, K. (2021, 2.03). *Chinese vaccines sweep much of the world, despite concerns*. <https://apnews.com/article/china-vaccines-worldwide-0382aefa52c75b834fbaf6d869808f51>
34. *Wytyczne dla ułatwienia lokalnych środków pomocowych i regulacji międzynarodowego usuwania skutków katastrof oraz pomocy doraźnej*. (listopad 2007). Rezolucja nr 4 z Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycyca.
35. Xinhua. (2021, 23.02) *China is exporting COVID-19 vaccines to 27 countries*. http://www.xinhuanet.com/english/2021-02/23/c_139761623.htm

